

BİLİM SANAT MERKEZLERİ PROGRAMLARINA YÖNELİK BEKLENTİLERİN İNCELENMESİ*

 Hayriye TORUNOĞLU^a

 Menderes ÜNAL^b

Özet

Bu çalışma, Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan programların öğrenci, öğretmen ve veli beklentilerine göre değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırma 2020-2021 ve 2021-2022 eğitim-öğretim yılları içinde 5 farklı ilde (Aksaray, Kırşehir, Kırıkkale, Nevşehir, Niğde) bulunan Bilim ve Sanat Merkezi'nde öğrenim gören öğrenciler, veliler ve bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerle yürütülmüştür. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemini belirlemede amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan BİLSEM Programları Değerlendirme Formu ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde MAXQDA programı kullanılmış ve veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; öğrencilerin BİLSEM programlarından beklentileri sosyal gelişim, akademik başarı ve kişisel gelişim başlıkları altında toplanırken, veli beklentileri akademik gelişim üzerine yoğunlaşmaktadır. Öğretmenlerin ise BİLSEM programlarından öğrenciye ve uygulamaya yönelik beklentileri olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenci beklentilerinin çoğunlukla karşılandığı, öğretmenlerin ise zengin içerik ve esnek program olması yönündeki beklentilerinin karşılandığı görülmüştür. Velilerin öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlaması konusundaki beklentilerinin karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilim ve Sanat Merkezi, Beklenti, Özel yetenekli öğrenci, Program değerlendirme.

INVESTIGATION OF EXPECTATIONS FOR SCIENCE AND ART CENTERS PROGRAMS

Abstract

This study aims to evaluate the programs implemented in Science and Art Centers according to the expectations of students, teachers and parents. The research was conducted with students, parents and teachers working in SACs in 5 different cities (Aksaray, Kırşehir, Kırıkkale, Nevşehir, Niğde) during the 2020-2021 and 2021-2022 academic years. The study was carried out with the case study method, one of the qualitative research methods. Typical sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used

* Bu çalışma, birinci yazarın Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne sunmuş olduğu doktora tezinin bir kısmından üretilmiştir.

^a Dr., Kırşehir Milli Eğitim Müdürlüğü, hayriyeturunoglu@gmail.com

^b Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, menderesunal@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 07.05.2023, Makale Kabul Tarihi: 21.06.2023

to determine the research sample. The research data were obtained with the SAC Programs Evaluation Form prepared by the researcher. The MAXQDA program was used in the analysis of the data and the data were analyzed with the content analysis method. According to the results of the study; while students' expectations from BİLSEM programs are grouped under the headings of social development, academic success and personal development, parent expectations focus on academic development. It has been revealed that teachers have expectations from BİLSEM programs towards students and practice. It was observed that the expectations of the students were mostly met, and the expectations of the teachers for a rich content and flexible program were met. It was concluded that the expectations of the parents about contributing to the personal development of the students were met.

Keywords: Science and Art Center, Expectation, Gifted student, Program evaluation.

Giriş

Eğitimin temel işlevi, bireysel potansiyele işlerlik kazandırmak üzere bireyin yeteneklerini geliştirmektir. Bu durum, eğitim süreçlerinin, bireylerin özel durumlarına göre düzenlenmesini gerektirmektedir. Günümüzde öğrenme sürecinde sorumluluk alabilen, eleştirel ve yaratıcı düşünebilme becerisine sahip nitelikli bireylerin yetiştirilmesi önem kazanmıştır.

21. yüzyılda eğitim bireysel farklılıkları da ele alarak bireylerin sahip olduğu özelliklere yönelik eğitim hizmetleri vermeyi hedeflemektedir. Örgün eğitim kapsamında verilen bu eğitim hizmetleri özel eğitim adı altında toplanmaktadır. Özel gereksinimi olan bireylere sunulan, bu alanda eğitim almış uzman personel ile uyarlanmış ve geliştirilmiş programlar yoluyla, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş çevre, uygun yöntem ve araç-gereçlerle sürdürülen eğitim biçimine özel eğitim denir (MEB, 2022).

Amerikan Ulusal Üstün Yetenekli Çocuklar Birliği (NASG, 2022) özel yetenekli bireyleri, entelektüel, yaratıcı, sanatsal, liderlik gibi alanlarda veya belirli akademik alanlarda yüksek başarıya sahip olduğunu kanıtlayan ve tam olarak gelişmek için okul tarafından normalde sağlanmayan hizmetlere ve faaliyetlere ihtiyaç duyan öğrenciler, çocuklar veya gençler olarak tanımlamıştır. Özel yetenekliler tarih boyunca toplumların önde gelen isimleri olarak birçok alanda toplumu yönlendirmiş ve büyük başarılarla imza atmıştır. Günümüzde de bilimin, teknolojinin, sanatın gelişmesine en büyük katkıyı sağlayan ve bu alanlarda önderlik etmeye devam edebilmektedir.

Normal gelişim gösteren öğrenciler için hazırlanmış olan eğitim programları, özel yetenekli öğrenciler için uygun olmamakta, hızlı öğrendikleri için okulda sıkılmakta ve bu nedenle motivasyonlarını kaybetmektedirler. Bu öğrenciler yeteneklerini geliştirebilecekleri farklı uygulamalarla desteklenmelidir (Ataman, 2003; Van Tassel-Baska & Stambaugh, 2005). Özel yetenekliler için hazırlanan programların temel amacı farklı yetenek alanlarında üstün potansiyele sahip olan bu bireylerin yeteneklerine en üst düzeyde işlerlik kazandırarak, bireylerin bu potansiyelinin kendileri, içinde yaşadıkları toplum ve insanlığın hizmetine sunmak olmalıdır (MEB, 1991).

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) 1992 yılında üstün ve özel yetenekli öğrencilerin eğitimi için Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesine bağlı olarak kurulmuştur. Böylece 1980'li yıllarda yeniden gündeme gelmiş olan üstün yeteneklilerin eğitimi sorununa bir çözüm modeli olarak uygulamaya konulmuştur. 1993 yılında Bilim ve Sanat Merkezi uygulaması için Ankara, İstanbul, İzmir, Denizli ve Bayburt olmak üzere toplam 5 pilot il seçilmiştir. Bu pilot iller içerisinde ilk uygulama 1995 yılında Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. 17.09.1995 tarihinde Ankara'da Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi açılmıştır (Sezginsoy, 2007).

Bilim ve Sanat Merkezleri ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin, bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan özel eğitim kurumlarıdır. Öğrenciler örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde BİLSEM eğitimine devam ederler. MEB tarafından belirlenen bir süreç çerçevesinde BİLSEM'e öğrenci alımı gerçekleştirilir. BİLSEM'lerde görev yapacak öğretmenler Bakanlık tarafından yayımlanan yönerge doğrultusunda atanır. BİLSEM'lerde uygulanan programlar proje tabanlı ve disiplinler arası eğitim programlarıdır (MEB, 2019).

BİLSEM'lerde uygulanan programlar öğrencilerin örgün eğitim saatleri dışında planlanır. Ancak tatil dönemlerinde de eğitim ve kamplar düzenleyebilmektedirler. Eğitimler öğrencilere bire bir verilebildiği gibi grup eğitimi şeklinde de sürdürülebilir. BİLSEM'de eğitim ve öğretim hizmetleri özel yetenekli öğrencilerin potansiyelleri ilgileri göz önünde bulundurularak hazırlanan Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarına (BEP) göre yürütülmektedir. Uygulanan eğitim programı öğrencilerin devam ettikleri okullarda gördükleri eğitim programlarına aykırılık oluşturmayacak şekilde, bir bütün oluşturularak ve öğrenci merkezli olarak devam etmektedir. BİLSEM'lere devam eden öğrenciler ayrıca kendi okullarında da destek eğitim odasında eğitim görebilme hakkına sahiptir (MEB, 2019).

Eğitim programlarının, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alması ve bunları karşılayabilecek amaçlar, içerik, eğitim ve sınav durumlarını kapsayacak şekilde tasarlanması, eğitim sürecinden istenilen sonuçların alınmasında etkili olacağı söylenebilir. Bununla birlikte beklentilerin akademik başarıyı artırdığı, öğrencilerin eğitim gördükleri kurumu sahiplendikleri ve böylece devamsızlık sorununu büyük ölçüde azalttığı ortaya konmuştur (Casanova vd., 2019). Öğrenci beklentilerinin bilinmesi öğretmenden beklenen tutum ve davranışların saptanmasına, öğrenme süreçlerinin planlanmasına ve eğitim programının niteliğinin geliştirilmesine katkı sağlaması bakımından önem taşıdığı ifade edilebilir.

Beklentiler artıkça kurumların değişim süreçlerini etkileyebilmektedir. Eğitimin temel ögesi olan öğrenci, kuşkusuz bu değişimden en çok etkilenen ögedir. Öğrenci merkezli eğitimin gereği tasarlanan yenileşme, yenileştirme çabalarının başarılı olmasıdır. Bu başarının sağlanmasının temel koşulu eğitim paydaşlarının beklentilerinin karşılanmasıdır. Birçok insanın düşüncesinde, çocuğuna daha iyi bir eğitim imkânı sunabilmenin var olduğu söylenebilir. Bu düşünceyle birlikte eğitim kurumlarından beklentiler artmıştır (Dönmez, 2006). Başarılı okulların en önemli özelliklerinden birisi yüksek beklentileri paylaşmaları ve ifade etmeleridir (Ensari, 2000).

BİLSEM'lerin sayılarının artması önemli bir gelişme olmakla beraber bu kurumların sayıları niceliksel olarak artarken niteliği de aynı doğrultuda artmakta mıdır? Son dönemlerde niceliksel gelişim hızla sağlanırken, niteliksel gelişim ihtiyaç haline gelmeye başlamıştır (Akarsu, 2004). Bu nedenle bu kurumlarda verilen eğitimin niteliği ve uygulanan programların etkililiği bu amacı gerçekleştirmek için büyük önem arz etmektedir. Programların ne derece işlevsel olduğu da program değerlendirme yoluyla ortaya çıkarılabilir. Bu programların incelenmesi ve hedeflerine ne düzeyde ulaşabildiğinin saptanması programların etkililiğini ortaya koymak açısından gereklidir. Bu kapsamda çalışmada BİLSEM programlarının beklentiler doğrultusunda değerlendirilmesini sağlayacak bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Bilim ve Sanat Merkezleri programlarının değerlendirildiği çalışmalar literatürde mevcuttur. Bu çalışmalar incelendiğinde; öğrenci, öğretmen, yönetici, sınıf öğretmeni ve velilerin görüşlerine dayalı olarak değerlendirildiği (Eser, 2011), velilerin bu kurumlara ilişkin görüşlerinin alındığı (Sarıtaş vd., 2019), BİLSEM'lerin etkililiğinin (Akın, 2019), işlevselliğinin (Bulut, 2016), eğitim politikalarının (Bilgiç, 2017) ve süreçte karşılaşılan sorunların (Öpengin, 2018; Satır, 2018) farklı açılardan ele alındığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Bilim ve Sanat Merkezlerine yönelik öğrenci görüşlerinin incelendiği çalışmalar (Çelik-Şahin, 2014; Melekoğlu, 2018) bulunmaktadır. BİLSEM'in paydaşları olarak veli, öğretmen ve öğrencilerin birlikte yer aldığı ve görüşlerinin incelendiği çalışmalar da (Köksal vd., 2017; Sarı & Öğülmüş, 2014) BİLSEM'lerin işleyişine yönelik yapılan değerlendirme çalışmalarıdır. BİLSEM programlarının, öğrenci, öğretmen ve velilerin beklentilerine dayalı olarak değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan çalışmadan elde edilecek sonuçlar ile özel eğitim alanında çalışan araştırmacılara, program geliştirme uzmanları ve eğitim politikacılarına katkı sağlaması beklenmektedir. Bu çalışmada beklentilerden yola çıkılarak BİLSEM programlarının belirlenen hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin BİLSEM programlarından beklentileri ve karşılanma durumu nedir?
2. Öğretmenlerin BİLSEM programlarından beklentileri ve karşılanma durumu nedir?
3. Velilerin BİLSEM programlarından beklentileri ve karşılanma durumu nedir?

A. YÖNTEM

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Creswell (2007)'e göre durum çalışması; araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-ışitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Yin ise (1984) durum çalışmasını; olayın sınırlarının net olarak belli olmadığı, gerçek yaşam çerçevesinde yeterli sayıda veri kaynağının olduğu durumlarda kullanılan göreceli bir araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Durum çalışması; "nasıl" ve "niçin" sorularını merkeze alan araştırmacının kontrol edemediği bir olgu ya da olayı derinliğine incelenmesine imkân veren araştırma yöntemidir. Yıldırım & Şimşek'e göre (2011) nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Çalışmada BİLSEM programlarının öğrenci, öğretmen ve velilerin

beklentilerine göre ele alınarak derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Beklentilerin karşılanma durumuna göre programların hedeflerine ne düzeyde ulaşılabildiği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Veriler görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Nitel araştırmalarda görüşme, araştırmacı tarafından katılımcılarla konu ile ilgili araştırılan şeye ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen veri toplama tekniğidir (Cohen & Manion, 1994). Çalışmada öğrenci, öğretmen ve velilerin BİLSEM programlarına ilişkin beklentilerinin neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına yönelik gerekçeleri ile beklentilerin karşılanma durumları derinlemesine incelenmiştir.

1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tipik örneklemede araştırma konusu için tipik ve ortalama olduğu düşünülen bir durumun belirlenmesi ve seçimidir (Christensen vd., 2015). Bu kapsamda Nevşehir, Niğde, Kırıkkale, Kırşehir ve Aksaray'da bulunan BİLSEM'lerde lise düzeyinde öğrenim gören öğrenciler, velileri ve bu kurumlarda görev yapmakta olan öğretmenler çalışma grubunda yer almıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı
Erkek	9
Kız	7
TOPLAM	16

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 9'u erkek, 7'si kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Katılımcı Sayısı
9. sınıf	3
10. sınıf	3
11. sınıf	6
12. sınıf	4
TOPLAM	16

Çalışmaya katılan BİLSEM öğrencilerinden 3'ü 9. Sınıf, 3'ü 10. Sınıf, 6'sı 11. Sınıf ve 4'ü 12. Sınıf öğrencisidir.

Tablo 3. Öğrencilerin Özel Yetenek Alanlarına Göre Dağılımı

Yetenek Alanı	Katılımcı Sayısı
Genel Zihinsel	11
Görsel Sanatlar	4
Müzik	1
TOPLAM	16

Çalışmada yer alan öğrencilerin 11'i genel zihinsel, 4'ü görsel sanatlar ve 1'i müzik alanı öğrencisidir. Öğretmenlere ilişkin bilgiler tablolarda sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı
Kadın	11
Erkek	11
TOPLAM	22

Tablo incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 11'inin kadın, 11'inin de erkeklerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları BİLSEM'e Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Katılımcı Sayısı
Kırşehir Yusuf Demir BİLSEM	4
Nevşehir Halil İncekara BİLSEM	3
Aksaray BİLSEM	3
Kırıkkale İl Özel İdaresi BİLSEM	7
Niğde Akşemseddin BİLSEM	5
TOPLAM	22

Tabloya göre Kırıkkale İl Özel İdaresi Bilim ve Sanat Merkezi'nde görev yapan öğretmenlerden 7'si çalışmaya katılım sağlamıştır. Niğde Akşemseddin BİLSEM'den 5 ve Kırşehir Yusuf Demir BİLSEM'den 4 öğretmen çalışma grubunda yer almıştır. Aksaray BİLSEM ve Nevşehir Halil İncekara BİLSEM'den ise 3'er öğretmenin araştırmaya katılım gösterdiği görülmektedir.

Velilere ilişkin kişisel bilgiler tablolarda verilmiştir:

Tablo 6. Velilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı
Kadın	18
Erkek	6
TOPLAM	24

Tabloya göre araştırmaya katılan velilerin 18'inin kadın, 6'sının erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7. Velilerin Çocuklarının Özel Yetenek Alanlarına Göre Dağılımı

Özel Yetenek Alanı	Katılımcı Sayısı
Genel Zihinsel	21
Görsel Sanatlar	1
Müzik	2
TOPLAM	24

Tablo incelendiğinde, 21 velinin çocuğunun genel zihinsel yetenek alanı öğrencisi olduğu görülmektedir. 2 velinin çocuğu müzik alanı öğrencisi iken, 1 velinin çocuğu da Bilim ve Sanat Merkezi'nde görsel sanatlar alanında öğrenim görmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları BİLSEM'e Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	Katılımcı Sayısı
Kırşehir Yusuf Demir BİLSEM	6
Nevşehir Halil İncekara BİLSEM	4
Aksaray BİLSEM	4
Kırıkkale İl Özel İdaresi BİLSEM	6
Niğde Akşemseddin BİLSEM	4
TOPLAM	24

Velilerin velisi oldukları öğrencinin öğrenim gördüğü BİLSEM'e göre dağılımları incelendiğinde, Kırşehir Yusuf Demir BİLSEM ve Kırıkkale İl Özel İdaresi BİLSEM'in 6'şar velisi çalışmaya katılmıştır. Aksaray BİLSEM, Niğde Akşemseddin BİLSEM ve Nevşehir Halil İncekara BİLSEM'den 4'er velinin çalışmada yer aldığı görülmektedir.

2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan programları değerlendirmeye ilişkin öğrenci, öğretmen ve veli görüşlerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından "BİLSEM Programlarını Değerlendirme Formu" geliştirilmiştir. Görüşme formu yaklaşımı, görüşme esnasında incelenecek bir sorular veya konular listesini içerir. Görüşmeciyi incelemeyi planladığı konulardan sapmadan, önceden hazırlanmış olduğu soruları sormanın yanı sıra, bu soruları daha fazla detaylandırmak için farklı sorular da sorabilme imkânına sahiptir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Görüşme formunun geliştirilmesinde ilk aşamada literatür taraması yapılmış ve ardından alan uzmanlarından görüşleri alınarak formun amacı belirlenmeye çalışılmıştır. Ardından içeriğini ve formun neyi ortaya koymaya amaçladığını saptamak hedeflenmiştir. Bu bağlamda görüşme soruları hazırlanmıştır.

Literatür taraması ve uzman görüşleri doğrultusunda araştırmacı tarafından görüşme formunun taslak hali hazırlanmıştır. Hazırlanan formda öğrenci, öğretmen ve velilerin BİLSEM programına ilişkin beklentilerinin neler olduğuna ilişkin açık uçlu sorular ve bu sorulara verdikleri yanıtların gerekçelerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Hazırlanan taslak formun kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Eğitim programları ve öğretim alanından 2 öğretim üyesi, özel eğitim alanından 1 öğretim üyesine, Bilim ve sanat Merkezi'nde görev yapan 2 bilim uzmanına taslak form sunulmuştur. Hazırlanan taslak formda, Uygun, Uygun Değil ve Geliştirilebilir seçenekleri sunulmuş ve bu seçeneklere göre formu değerlendirmeleri istenmiştir. Bunun yanı sıra varsa önerileriniz seçeneği ile görüşlerini belirtmeleri için bir başlık sunulmuştur.

Uzman görüşlerine göre programlardan beklentilerin karşılanma durumunu içeren gerekçe kısmı eklenmiştir. Görüşme sorularında her bir soruya verilen yanıtın gerekçesi istenmiş ve bunlar "Karşılandı çünkü..." ve "Karşılanmadı çünkü..." olarak belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılardan daha detaylı görüş alınması ve daha açıklayıcı olması amacıyla parantez içinde programların öğelerine yönelik kavramlar

eklenmiştir. Uzman dönütlerinin sonrasında son hali verilen görüşme formuna katılımcıların demografik bilgilerinin yer aldığı kişisel bilgiler bölümü eklenmiştir. Her katılımcı grubu için aynı görüşme formu kullanılmıştır.

Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Kirk & Miller, 1986). Bu kapsamda çalışmada BİLSEM öğrencileri, öğretmenleri ve velileri ile görüşülerek veri kaynağının çeşitlendirilmesi sağlanmıştır. Bununla birlikte, çalışmada verilerin analizinde iki araştırmacının yer alması ile araştırmacı çeşitliliği sağlanmıştır. Ayrıca araştırma veri toplama ve analiz aşamalarında süreç alan uzmanları tarafından takip edilmiştir. Böylece çalışmanın iç geçerliğinin sağlanmış olduğu ifade edilebilir.

Çalışma sonuçlarının aktarılabilir olmasını sağlamak amacıyla, elde edilen veriler doğal hali bozulmadan ve yorum katılmadan, kavram ve temalara göre düzenlenerek aktarılmaya çalışılmıştır. Bunu sağlamak amacıyla bulgular bölümünde ortaya çıkan tema ve kodlara ait katılımcıların ifadeleri doğrudan alıntı yapılarak verilmiştir. Böylece veriler ayrıntılı şekilde betimlenmiş olduğu için araştırma sonuçlarının inandırıcılığı da sağlanmıştır.

Görüşme formunda katılımcılara sorulan soru şu şekildedir:

BİLSEM’de uygulanan programlardan (kazandırılan davranış ve bilgiler, etkinlikler, öğrenme ortamı, kullanılan materyal ve yöntemler, değerlendirme türleri) beklentileriniz nedir?

- a) BİLSEM programlarına yönelik beklentilerim karşılandı çünkü ...
- b) BİLSEM programlarına yönelik beklentilerim karşılanmadı çünkü ...

3. Pilot Uygulama

Uzmanlardan gelen görüşler değerlendirilerek taslak forma son hali verilmiştir. Ardından formun pilot uygulaması 2 öğrenci, 1 öğretmen ve 1 veli ile gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama 2022 yılı Şubat ayında gerçekleştirilmiştir. Öğrenci, öğretmen ve velilerle gerçekleştirilen ön uygulama sonrasında görüşme formu tekrar gözden geçirilmiştir.

4. Verilerin Toplanması

İlk olarak nitel verinin toplanacağı katılımcı grubu amaçlı örnekleme ile belirlenmiştir. Uygulama yapılacak kurumların belirlenmesinin ardından, uygulama için gerekli izinlere başvuru yapılmıştır. Resmi izinlerin alınmasıyla, kurum yöneticileri ile iletişime geçilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu okul yöneticileri aracılığı ile katılımcılara ulaştırılmıştır. Kırşehir ilinde yer alan katılımcılarla görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. Diğer illerde ise idareciler ve öğretmenler aracılığı ile öğrenci ve velilerle çevrimiçi ortamda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler çevrimiçi ortamda kayıt altına alınmıştır.

Veri toplama sürecinde katılımcılara yeteri kadar süre verilmiş ve bu konuda rahat olmaları sağlanmıştır. Ayrıca uygulamada gönüllülük ilkesi temel alınarak araştırmaya katılmaya istekli kişilerle

uygulama gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler doğal haliyle harfiyen word dosyasına aktarılmış olup bilgisayar ortamında saklanmıştır.

5. Verilerin Analizi

Veri toplama sürecinin tamamlanmasının ardından kayıt altına alınan veriler her bir katılımcı için ayrı dosyalar halinde analiz için hazır hale getirilmiştir. Öncelikle toplam 62 katılımcıdan elde edilen görüşler hiçbir değişiklik yapılmadan transkript edilmiştir. Transkriptler 2022 yılı Mayıs ayında yapılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında MAXQDA12 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Online ortamdaki Word dosyasına aktarılan veriler için her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Öğrenciler için Ö1, Ö2 şeklinde, Öğretmenler için Öğretmen1, Öğretmen2 şeklinde ve veliler için V1, V2 şeklinde kodlama yapılmıştır. Ardından veri analizi için dosyalar MAXQDA programına yüklenmiştir.

Verilerin analizinde içerik analizi esas alınmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Cohen vd., 2007). Bu amaç çerçevesinde yapılan içerik analizi dört aşamada gerçekleştirilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Verilerin analizinde bu aşamalar dikkate alınmıştır:

1. *Verilerin Kodlanması:* Çalışmanın bu aşamasında araştırmacı bir katılımcı grubundan başlayarak her bir dosyayı ayrı ayrı kodlama yoluna gitmiştir. Örneğin öğrenci veri setinden başlayarak, önce her öğrencinin görüşme formunun ilk sorusu olan "BİLSEM programlarından beklentileriniz nedir?" sorusuna verilen yanıtları kodlamıştır. Ardından sırasıyla diğer sorulara verilen yanıtlar kodlanarak, her bir katılımcı veri seti için aynı yol izlenmiştir.
2. *Temaların Bulunması:* Ortaya çıkan kodlar bir araya getirilip incelenmiştir. Kodlar arasındaki ortak özellikler bulunarak, tematik kodlama yoluyla veriler kodlar aracılığı ile kategorize edilmiştir.
3. *Kodların ve Temaların Düzenlenmesi ve Tanımlanması:* Bu aşamada veriler okuyucuların anlayabileceği şekilde tanımlanır ve sunulur. Veriler, ortaya çıkan kodlar ve temalara göre düzenlenmiştir. Kodlama güvenilirliğinin sağlanması amacıyla araştırmacının yanı sıra bir alan uzmanı da seçilen bir veri setini kodlamıştır. Aynı veri setinden ortaya çıkan kodlar karşılaştırılarak, benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir. Araştırmacıların oluşturduğu kodlar karşılaştırılmış ve 11 kodun benzer olduğu görülmüştür. Araştırmacının oluşturduğu 2 kodla diğer araştırmacının oluşturduğu kodların benzerlik taşımadığı görülmüş ancak kodlar birlikte alınarak iki farklı koda ulaşılmıştır. Elde edilen kategorilerin uyum katsayıları (0.86, 0.93) kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilirliğini göstermektedir. Genel ortalamaya (0.90) bakıldığında uyum katsayılarına göre kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilirliği görülmektedir.
4. *Bulguların Yorumlanması:* Kodların ve temaların oluşturulmasının ardından MAXQDA programı kullanılarak hazırlanan görsel haritalarla bulgular sunulmuştur. Görsel haritalarla Kodlar, temalar ve onlara ilişkin frekanslar da verilmiştir. Görsel haritaların yorumlanmasının ardından katılımcılara ait doğrudan ifadeler de yer verilmiştir. Ayrıca okuyucular için daha

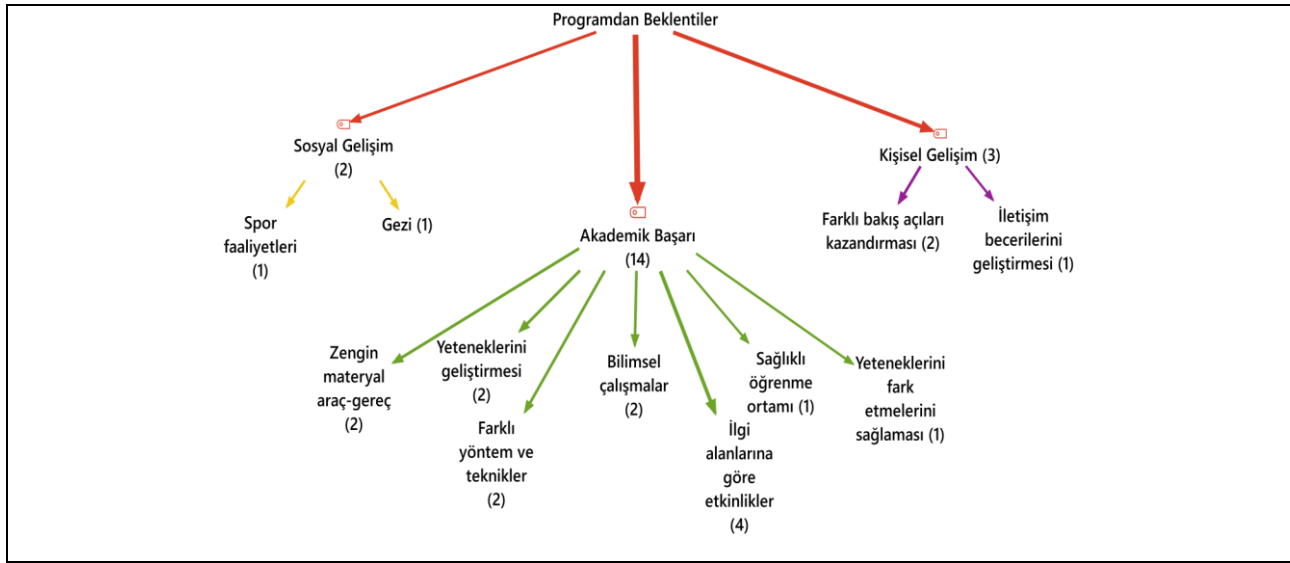
açıklayıcı olması amacıyla her katılımcı grubu için programdan beklentilerini yansıtan kelime bulutları MAXQDA programı aracılığı ile hazırlanmış ve bulgular bölümünde sunulmuştur.

B. BULGULAR

Bilim ve Sanat Merkezi öğrenci, öğretmen ve velileri ile yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler MAXQDA20 programı kullanılarak içerik analizi ile incelenmiştir. Her bir katılımcının görüşleri, görüşlerden ortaya çıkan kategoriler ve kavramlar görsel haritalar şeklinde verilmiştir.

1. Öğrencilerin BİLSEM Programlarından Beklentilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin BİLSEM programlarından beklentilerinin neler olduğuna dair görüşlerinden elde edilen bulgular Şekil 1’de sunulan görsel haritada verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin BİLSEM Programlarından Beklentileri

Şekil 1 incelendiğinde öğrencilerin programdan beklentileri teması altında akademik başarı, kişisel gelişim ve sosyal gelişim olmak üzere toplam 3 kategori yer almaktadır. Söz konusu Temada altında toplam 19 kod öne çıkmıştır. Kategorilerden en fazla tekrar edilen akademik başarı (14) olurken, kişisel gelişim kategorisi 3 kez, sosyal gelişim kategorisi ise 2 kez tekrar edilmiştir.

Akademik başarı kategorisinde yer alan kodlar zengin materyal/araç-gereç (2), yeteneklerini geliştirme (2), farklı yöntem ve teknikler (2), bilimsel çalışmalar (2), ilgi alanlarına göre etkinlikler (4), yeteneklerini fark etmelerini sağlama (1) ve sağlıklı öğrenme ortamı (1) olarak sıralanmaktadır. Bilimsel çalışmalar kodu altında yarışma (1), olimpiyat ve proje alt kodları öne çıkmıştır. Sosyal gelişim kategorisinde spor faaliyetleri (1) ve gezi (1) yer alırken, kişisel gelişim kategorisinde farklı bakış açıları kazandırması (2) ve iletişim becerilerini geliştirme (1) kodları oluşmuştur.

Kategoriler incelendiğinde beklentilerin öğrencilerin kişisel, sosyal ve akademik gelişimi yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Akademik başarı kategorisinde diğer temalara oranla öğrencilerin daha fazla beklenti içinde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin BİLSEM programlarının

beklentilerinin akademik başarılarına katkı sağlaması yönünde yoğunlaştığı ifade edilebilir. Öğrencilerin programdan beklentilerine ilişkin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

[Öğrenci9] “Genel beceri ve yeteneklerime katkı sağlanması” (Yeteneklerini Geliştirmesi)

[Öğrenci7] “Toplumdaki insanlardan farkımızı ortaya koyabilecek özelliklerimizi fark ettirmek.” (Yeteneklerini Fark Etmelerini Sağlaması)

[Öğrenci1] “İlgi duyulan alanların belirlenmesi, bu alanlar hakkında öğrenim imkânı sunulması, öğrenci görüşüyle ilerlenen bir müfredat belirlenmesi” (İlgi Alanlarına Göre Etkinlikler)

[Öğrenci11] “Çeşitli olimpiyatlar ve yarışmaların düzenlenmesi” (Bilimsel Çalışmalar)

[Öğrenci11] “Materyaller kaliteli ve kullanışlı olmalı bence eğitim tamamen bilimsel olmalı” (Zengin Materyal Araç-Gereç)

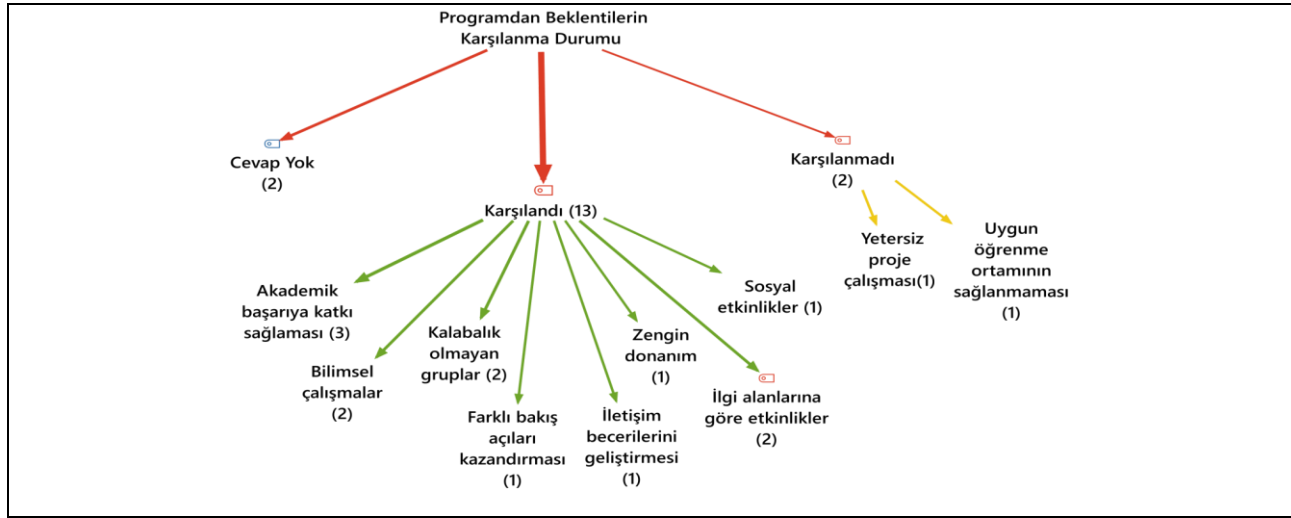
[Öğrenci2] “öğretirken kalıcı yollar kullanılması” (Farklı Yöntem ve Teknikler)

[Öğrenci2] “öğrencinin rahat öğrenim görmesi” (Sağlıklı Öğrenme Ortamı)

[Öğrenci2] “Çok fazla zorlamadan olmak kaydıyla daha fazla sosyal ve fiziksel aktivite” (Sosyal Gelişim)

[Öğrenci2] “İletişim yeteneklerimi güçlendirmesi, hayata farklı açılardan bakmamı, kendimi geliştirmemi, kendimi bulabilmemi.” (Kişisel Gelişim)

Öğrencilerin programdan beklentilerinin karşılanma durumlarına ilişkin görüşlerinden içerik analizi sonucu ortaya çıkan tema ve kategori ve kodlar görsel haritada verilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Öğrencilerin BİLSEM Programlarından Beklentilerinin Karşılanma Durumu

Şekil 2 incelendiğinde öğrencilerin programdan beklentilerinin karşılanma durumu temasının altında 3 kategorinin yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerin görüşlerine göre 13’ü programdan beklentilerinin karşılandığını ifade ederken, 2 görüş beklentilerinin karşılanmadığını belirtmiştir. Beklentilerinin karşılanma durumuna ilişkin görüş belirtmeyen öğrenci sayısı 2’dir.

Karşılandı kategorisi altında yer alan kodlar akademik başarıya katkı sağlaması (3), bilimsel çalışmalar (2), kalabalık olmayan gruplar (2), farklı bakış açıları kazandırması (1), iletişim becerilerini geliştirmesi (1), zengin donanım (1), ilgi alanlarına göre etkinlikler (2) ve sosyal etkinlikler (1) olarak sıralanabilir. Karşılanmadı kategorisinde yer alan kodlar ise yetersiz proje çalışması (1) ve uygun öğrenme ortamının sağlanmamasıdır (1).

Öğrencilerin karşılandığını belirttikleri beklentilerine ilişkin alıntılar aşağıda verilmiştir.

[Öğrenci3] *“kişi sayısı daha az olduğu için daha iyi iletişim kurdum”* (İletişim Becerilerini Geliştirmesi)

[Öğrenci1] *“İstediğim dersleri görebiliyorum, öğretmenlerim ile fikir alışverişi yaparak hangi konuları işleyebileceğimizi kararlaştırabiliyorum, istediğim yönde eğitim görüyorum.”* (İlgi Alanlarına Göre Etkinlikler)

[Öğrenci2] *“Çok kalabalık olmayan sınıflar, öğretirken kalıcı yollar kullanılması. Yukarda saydıklarım yapılıyor”* (Kalabalık Olmayan Gruplar)

[Öğrenci16] *“Burada birkaç yıl önce öğrendiğim bilgiler sayesinde okuldaki dersleri daha kolay yapıyorum”* (Akademik Başarıya Katkı Sağlaması)

[Öğrenci10] *“daha sosyal olması. yardımcı olundu”* (Sosyal Etkinlikler)

[Öğrenci11] *“Çeşitli projeler TÜBİTAK gibi katılım sağlıyorum ve bana yetiyor.”* (Bilimsel Çalışmalar)

[Öğrenci14] *“Okuldan önce bilim sanata gelen ekipmanları kullanabilmemiz”* (Zengin Donanım)

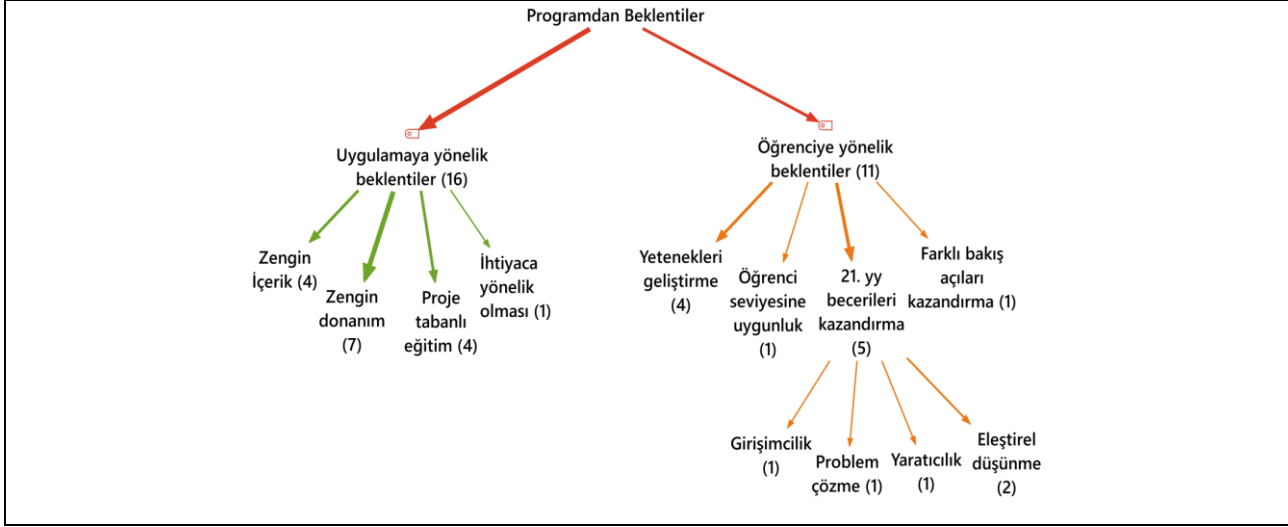
Öğrencilerin BİLSEM programlarına yönelik karşılanmayan beklentilere ait ifadeleri aşağıda verilmiştir.

[Öğrenci5] *“öğrencinin rahat öğrenim görmesi beklentilerimin altına düştü yıllar geçtikçe”* (Uygun Öğrenme Ortamının Sağlanmaması)

[Öğrenci15] *“Daha fazla proje olabilirdi.”* (Yetersiz Proje Çalışması)

2. Öğretmenlerin BİLSEM Programlarından Beklentilerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin BİLSEM programlarından beklentilerine dair görüşlerinden elde edilen bulgular görsel olarak Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Öğretmenlerin BİLSEM Programlarından Beklentileri

Şekil 3'te sunulan öğretmenlerin programdan beklentileri teması altında uygulamaya yönelik ve öğrenciye yönelik beklentiler olmak üzere 2 kategori öne çıkmıştır. Uygulamaya yönelik beklentiler (16) kategorisi öğrenciye yönelik beklentiler (11) kategorisinden daha fazla tekrar edilmiştir. Uygulamaya yönelik beklentilerin altında 4 kod oluşmuştur. Bunlar zengin donanım (7), zengin içerik (4), proje tabanlı eğitim (4) ve ihtiyaca yönelik olmasıdır (1). Kodlardan öğretmenler tarafından en sık tekrar edilen 7 kez ile zengin donanım olmuştur. Zengin içerik ve proje tabanlı eğitim 4'er kez, ihtiyaca yönelik olması ise 1 kez tekrar edilen kodlar olarak görülmektedir.

Öğrenciye yönelik beklentiler kategorisi altında 4 kod öne çıkmıştır. Bunlardan en sık tekrar edilen 21. yy becerileri kazandırma (5) olurken, yetenekleri geliştirme kodu da 4'er kez ifade edilmiştir. Öğrenci seviyesine uygunluk ve farklı bakış açıları kazandırma kodları da 1 kez tekrar edilmiştir. 21. yy becerileri kazandırma kodu altında 4 alt kodun öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan eleştirel düşünme 2 kez tekrar edilirken, girişimcilik, problem çözme ve yaratıcılık 1'er kez tekrar edilmiştir.

Öğretmenlerin beklentilerine ilişkin bulgular özetlenecek olursa, öğretmenler programları hem öğrenci hem de kendi açılarından ele aldığı ifade edilebilir. Programlarda sunulan içeriğin zengin olmasını ve yeterli donanım ile uygulama yapmak istediklerini ifade etmiştir. Öğrenciye yönelik beklentilerin ise çoğunlukla onların kişisel gelişimlerine katkı sağlaması yönünde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin programdan beklentiler temasına ilişkin örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

[Ö11] "Öğrenim ortamı donanımsal açıdan yetersizdir" (Zengin Donanım)

[Ö22] "Bu anlamda her alana özgü öğrenme ortamları tasarlanmalı ve yeterli materyallerle desteklenmelidir." (Zengin Donanım)

[Ö14] "Özel yetenekli çocukların ihtiyaçlarını sosyal ve zihinsel anlamda kapsamaları, yeterli olması" (İhtiyaca Yönelik Olma)

[Ö3] “Etkinlikler okul müfredatında olanlardan garklı be zengin olmalı aksi halde öğrenci okuldan bir farkı olmadığını gördüğünde kuruma devam etmek istemiyor. Şu an önerilenler okul programlarındakine benzerlik gösterebiliyor bu sebeple kazanımlara yönelik daha açık yönergelere, sistemli bir programa, zengin ve farklı etkinlik örneklerine ihtiyaç var.” (Zengin İçerik)

[Ö1] “Etkinlikler daha çok teori boyutunda verilmiştir. BİLSEM’lerin yapısı düşünüldüğünde daha çok proje tabanlı öğrenme modeline uygun programların tasarlanması gereklidir.” (Proje Tabanlı Eğitim)

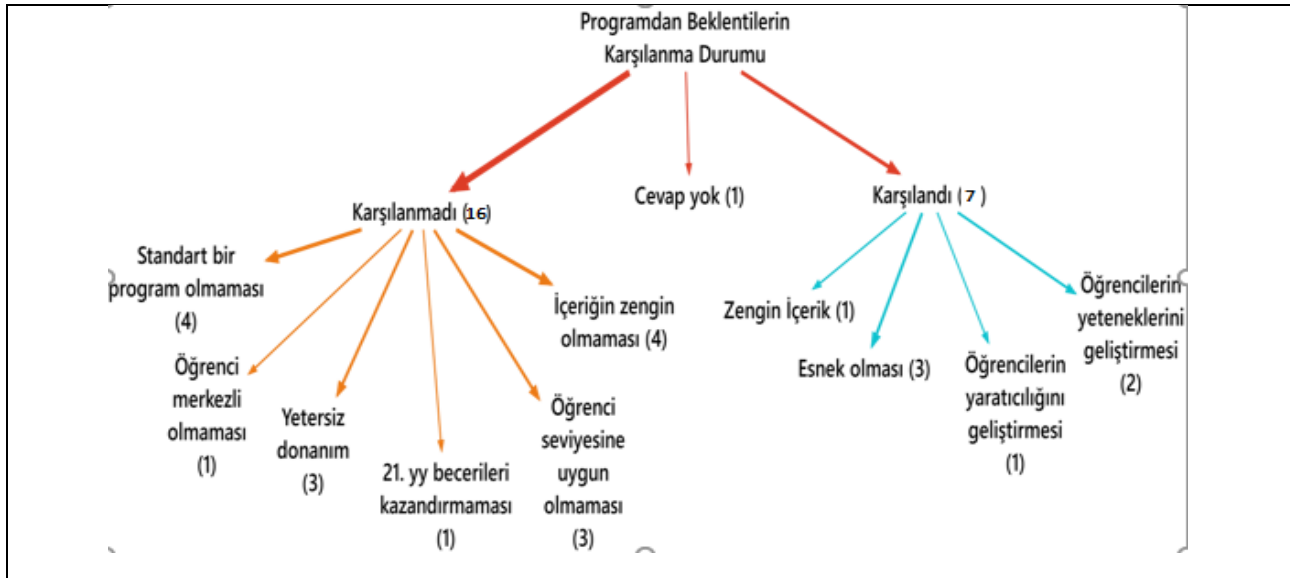
[Ö13] “yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme gibi 21. yy. becerileri içersin isterim” (21. yy Becerilerini Kazandırma)

[Ö21] “Öğrencilere düşünme yorum yapabilme risk alabilmekten çekinmeyen girişimci özellikler kazandırılması” (Eleştirel Düşünme)

[Ö15] “Öğrencilerimizin yeteneklerini geliştirici, hedefleri doğrultusunda onlara rehberlik ve lojistik destek sağlayan bir etki sağlar.” (Yetenekleri Geliştirme)

[Ö17] “Ayrıca BİLSEM’deki öğrenci seviyelerine göre bazı öğrenciler hızlı bir şekilde kademe atlayabilmeli veya o öğrenciler için öğretim faaliyeti ayrı bir şekilde gerçekleştirilmeli.” (Öğrenci Seviyesine Uygunluk)

Öğretmenlerin BİLSEM programlarından beklentilerinin karşılanma durumlarına ilişkin oluşturulan görsel Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. Öğretmenlerin BİLSEM Programlarından Beklentilerinin Karşılanma Durumu

Şekil 4 'te yer alan öğretmenlerin BİLSEM programlarından beklentilerinin karşılanma durumuna ait görüşlerinin yer aldığı görsel harita incelendiğinde karşılandı (7), karşılanmadı (16) ve cevap yok kategorileri öne çıkmaktadır. Beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına dair herhangi bir görüş belirtmeyen öğretmen sayısı 1'dir. Karşılandı kategorisi altında 4 kod yer almaktadır. Kodlar arasında en sık tekrar edilen programın esnek olmasıdır (3). Öğrenci yeteneklerini geliştirmesi 2 kez tekrar edilirken zengin içerik ve öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmesi kodları da 1'er kez tekrar edilen kodlar olmuştur.

Karşılanmadı kategorisi altında 7 kod öne çıkmıştır. Bunlardan standart bir program olmaması ve içeriğin zengin olmaması kodları 4'er kez tekrar edilirken, yetersiz donanım kodu 3 kez tekrar edilmiştir. Öğrenci merkezli olması, 21.yy becerilerini kazandırma ve öğrenci seviyesine uygunluk kodları öğretmenler tarafından 1'er kez ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin programdan beklentilerinin karşılandığına yönelik örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

[Ö22] *"Yönergeye göre öğrencilerin yeteneklerini fark etmelerini, daha sonrasında o yeteneklerini geliştirmelerini sağlayan bir sistem bulunmaktadır."* (Öğrencilerin Yeteneklerini Geliştirmesi)

[Ö10] *"Öğrencileri yaratıcı düşünmeye sevk ediyor"* (Öğrencilerin Yaratıcılığını Geliştirmesi)

[Ö13] *"Konu seçiminde serbestim ve istediğim zamanlamayı yapabiliyorum. Bu da beni özgür ve bol etkinlikli çalışmalar yapmaya yönlendiriyor."* (Esnek Olması)

[Ö2] *"Eğer Bilsen bir özel eğitim kurumu ise ki öyle o zaman bireyselleştirilmiş etkinliklerin uygulanması gerekiyor. Bu nedenle kazanımları ve içeriği bana göre iyi planlanmış olan programların beklentimiz karşıladığını söyleyebilirim."* (Zengin İçerik)

Öğretmenlerin programlardan beklentilerinin karşılanmadığına yönelik ifadelerinden alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

[Ö1] *"Öğrencilere 21.yy becerilerini kazandırmaktan uzak"* (21. yy Becerileri Kazandırmaması)

[Ö10] *"Öğretmenler kendi bilgi birikimleri kapsamında planlama yapıyor, dolayısıyla çok farklı uygulamalar mevcut."* (Standart Bir Program Olmaması)

[Ö13] *"hala konu öğretme, sırada oturma üzerine kurulu bir düzen var. Öğrencinin de hazırlama ve oluşturma sürecine dahil olması gerekmekte."* (Öğrenci Merkezli Olmaması)

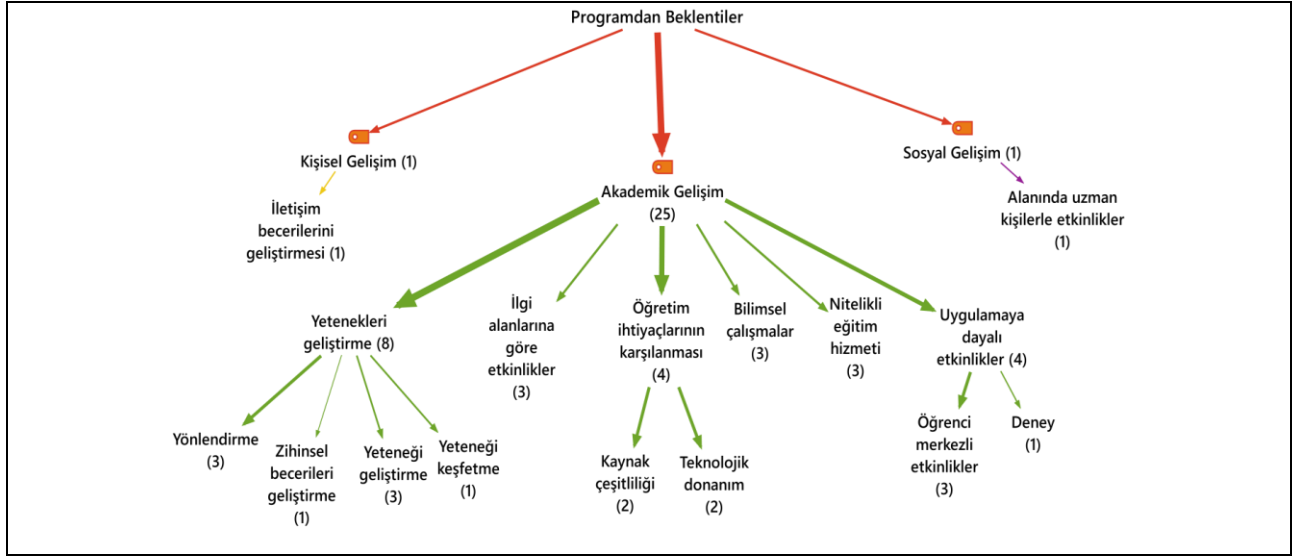
[Ö16] *"Hayır çünkü donanımım başta olmak üzere eğitim uygulamaları vb. Sorunlar devam ediyor."* (Donanım Eksikliği)

[Ö12] *"Planlanan konular çocukların seviyelerinin üstünde bulunuyor."* (Öğrenci Seviyesine Uygun Olmaması)

[Ö14] *"Etkinlikler yeterli olmuyor. Sürekli yeni etkinlik arıyoruz."* (İçeriğin Zengin Olmaması)

3. Velilerin BİLSEM Programlarından Beklentilerine İlişkin Bulgular

Velilerin BİLSEM programlarına ilişkin beklentilerine ait bulguların yer aldığı görsel haritada Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. Velilerin BİLSEM Programlarından Beklentileri

BİLSEM velilerinin BİLSEM programlarından beklentilerinin neler olduğuna dair görüşlerinden elde edilen tema, kategori ve kodlar Şekil 5'te verilmiştir. Buna göre Programdan Beklentiler teması altında Akademik Gelişim (25), Kişisel Gelişim (1) ve Sosyal Gelişim (1) olmak üzere toplam 3 kategori yer almaktadır. Bununla birlikte, Kişisel Gelişim kategorisinin altında İletişim becerilerini geliştirme (1) kodu yer alırken Sosyal gelişim kategorisi altında ise alanında uzman kişilerle etkinlikler (1) kodu öne çıkmıştır.

Akademik Gelişim kategorisi altında ortaya çıkan kodlardan Yetenekleri geliştirme altında Yönlendirme (3), Zihinsel becerileri geliştirme (1), Yeteneği geliştirme (2), Yeteneği Keşfetme (2) ön plana çıkmaktadır. İlgi alanlarına göre etkinlikler (3), öğretim ihtiyaçlarının karşılanması kapsamında kaynak çeşitliliği (2), teknolojik donanım (2) yer almaktadır. Bilimsel çalışmalar, nitelikli eğitim hizmeti ve uygulamaya dayalı etkinliklerde öğrenci merkezli etkinlikler (3), deney (1) olarak görülmektedir.

Kategoriler ve alt kodlar incelendiğinde, velilerin BİLSEM programlarına ilişkin beklentilerinin ağırlıklı olarak öğrencilerin akademik gelişimlerine yönelik olduğu söylenebilir. Bu durum velilerin BİLSEM programlarının kuruluş amacından yeteri kadar bilgi sahibi olmadıklarından kaynaklanabilir. Ayrıca öğrencilerin yeteneklerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri konusunda beklentinin veliler tarafından oldukça fazla dile getirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra BİLSEM'de uygulanan programlarda öğrencinin aktif olmasını ve yapılan etkinliklerde öğrenci merkezli bir anlayış olması da programlardan beklenen bir diğer başlık olmuştur.

Velilerin Programdan Beklentiler temasına ait görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

[V11] "Çocuğumun potansiyelinin uygun alana yönlendirilmesi kendini doğru ifade edebilmesi" (Kişisel Gelişim)

[V17] "...alanlarında uzmanlaşmış kişilerle bir araya gelerek bilgi paylaşımı yapabilmeleri" (Sosyal Gelişim)

[V1] “Çocukların yetenekleri ve ilgi alanlarına yönelik çalışmalar olmalı” (İlgi Alanlarına Göre Etkinlikler)

[V1] “Yetenekleri doğrultusunda daha fazla eğitim” (Yetenekleri Geliştirme)

[V24] “Özellikle çocukların aktif olarak katılacağı etkinlikler eminim daha faydalı olacaktır.” (Öğrenci Merkezli Etkinlikler)

[V20] “Proje ve yarışmaların artması.” (Bilimsel Çalışmalar)

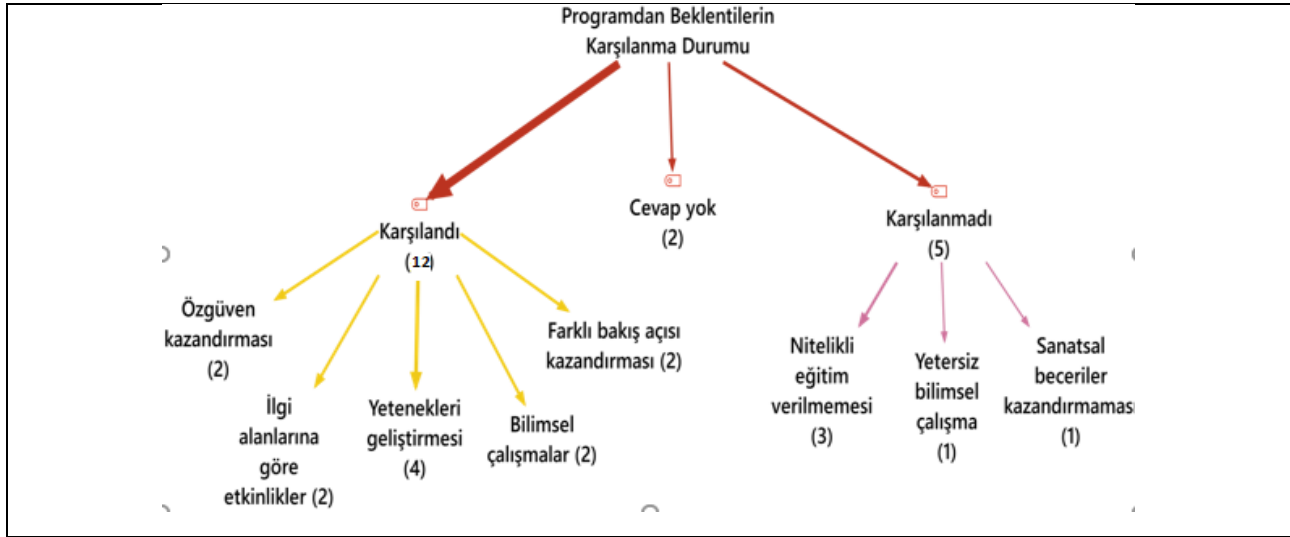
[V4] “Öğrencinin araştırmacı, sorgulayıcı ve bilimsel çalışma disiplini kazanmasına yönelik daha aktif, ancak bilimsel çalışmayı sevdirecek bir program uygulanması” (Bilimsel Çalışmalar)

[V19] “Günümüz şartlarına uygun materyal teknolojinin kullanımı” (Teknolojik Donanım)

[V25] “Çocuğun seviyesine, yaşına, hızına uygun şekilde kazanımlar vermeli” (Öğrenci Seviyesine Uygunluk)

[V23] “İyi bir eğitim” (Nitelikli Eğitim Hizmeti)

Velilerin BİLSEM programlarına ilişkin beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına ilişkin görüşleri ve gerekçelerine ait bulgular aşağıdaki Şekil 6’de görsel harita şeklinde verilmiştir.

Şekil 6. Velilerin BİLSEM Programlarından Beklentilerinin Karşılama Durumu

Şekil 6’da yer alan görsel haritaya göre velilerin 12’si yönetimden beklentilerinin karşılandığını belirtirken, 5’i karşılanmadığını ifade etmiştir. Programdan beklentilerin karşılanma durumu teması altında toplam 8 kod öne çıkmıştır. Karşılandı kategorisi altında 5 kod yer alırken, karşılanmadı kategorisinde 3 kod oluşmuştur. Beklentilerinin karşılanma durumlarına ilişkin görüş belirtmeyenlerin sayısı ise 2’dir. Karşılandı kategorisi altında yer alan kodlar özgüven kazandırması (2), yetenekleri geliştirme (4), ilgi alanlarına göre etkinlikler (2), bilimsel çalışmalar (2), ve farklı bakış açısı kazandırması (2) şeklinde sıralanmaktadır. Karşılanmadı kategorisi altında yer alan kodlar ise nitelikli

eğitim hizmeti verilmemesi (3), yetersiz bilimsel çalışma (1) ve sanatsal beceriler kazandırmaması (1) olarak öne çıkmıştır.

Programdan beklentilerinin karşılandığına yönelik veli görüşlerinden örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

[V21] *“Beklentim karşılandı çünkü teknoloji tasarıma ilgimiz olmadığı için başka derse giriyoruz”* (İlgi Alanlarına Göre Etkinlikler)

[V19] *“Bu aşamada karşılandı çünkü alışılmış eğitimin dışına çıkılarak farklı bakış açısı oluşturduğundan.”* (Farklı Bakış Açısı Kazandırması)

[V8] *“Güzel deney ve projelere katıldı.”* (Bilimsel Çalışmalar)

[V4] *“katıldığı projeler ile (TÜBİTAK) kendini geliştirmiş ve özgüveni artmıştır.”* (Özgüven Kazandırması)

Velilerin programlardan beklentilerinin karşılanmadığına yönelik görüşlerinden örnek alıntılar aşağıda verilmiştir.

[V20] *“Daha yoğun ve etkili bir ders programı bekliyordum.”* (Nitelikli Eğitim Hizmeti Verilmemesi)

[V20] *“Projeler ve BİLSEM’ler arası yarışmalar, iletişim programları daha çok olabilir.”* (Yetersiz Bilimsel Çalışma)

[V17] *“Sadece beceri alanlarında değil sanatsal anlamda da geliştirilmelerini isterdim.”* (Sanatsal Beceriler Kazandırmaması)

C. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma bulguları incelendiğinde, öğrencilerin BİLSEM programlarından beklentilerinin sosyal, akademik ve kişisel gelişim başlıkları altında toplandığı sonucuna varılabilir. Beklentilerin özellikle akademik gelişim konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9. BİLSEM Programlarından Beklentiler ve Karşılanma Durumları

	Öğrenci	Öğretmen	Veli	
Programdan Beklentiler	Beklentiler	*Sosyal gelişim *Kişisel gelişim *Zengin donanım *İlgi alanlarına yönelik etkinlikler *Yetenekleri geliştirme *Bilimsel çalışmalar *Farklı yöntem ve teknikler *Farklı bakış açıları kazandırma	*Zengin içerik *Zengin donanım *İhtiyaca yönelik olması *Yetenekleri geliştirme *21. yy becerileri kazandırma	*Kişisel gelişim *Yetenekleri geliştirme *İlgi alanlarına göre etkinlikler *Öğretim ihtiyaçlarının karşılanması *Bilimsel çalışmalar *Nitelikli eğitim hizmeti *Uygulamaya dayalı etkinlikler
	Karşılanan Beklentiler	*Akademik başarıya katkı *Bilimsel çalışmalar *İlgi alanlarına göre etkinlikler *Sosyal etkinlikler *Zengin donanım **Farklı bakış açıları kazandırma	*Zengin içerik *Esnek program *Yaratıcılık becerisini geliştirme *Yetenekleri geliştirme	*Özgüven kazandırması *İlgi alanlarına göre etkinlikler *Yetenekleri geliştirmesi *Bilimsel çalışmalar *Farklı bakış açısı kazandırması
	Karşılanmayan Beklentiler	*Yetersiz proje çalışması *Uygun öğrenme ortamının sağlanmaması	*Standart olmaması *Öğrenci merkezli olmaması *Yetersiz donanım *Öğrenci seviyesine uygun olmaması *Zengin içeriğe sahip olmama	*Nitelikli eğitim hizmeti verilmemesi *Yetersiz bilimsel çalışmalar *Sanatsal beceriler kazandırmaması

Öğrenciler, ilgi alanlarına göre etkinlikler, zengin araç-gereç, yeteneklerini geliştirme ve farklı yöntem ve teknikleri kapsayan bir eğitim beklentisindedir. Bunun yanı sıra öğrenciler programların iletişim becerilerini geliştirmesini ve onlara farklı bakış açıları kazandırmasını beklemektedir. Sosyal gelişimleri için spor ve gezi etkinlikleri de öğrencilerin beklentileri arasında yer almaktadır. Bu anlamda Yücel (2012) yürüttüğü çalışmada, özel yetenekli çocukların buldukları kurumlarda klasik eğitim olarak sanatsal uygulamalara katılmalarının öğrenmeleri üzerinde yetersizlik gösterdiğini tespit etmiştir. Bu nedenle öğrencilerin de beklentileri arasında yer alan tarihi ve kültürel gezilerle, eğitimlerinin desteklenmesi önem arz etmektedir.

Öğrenciler programların, sosyal ve iletişim becerilerini geliştirmesi konusundaki beklentilerinin üst düzeyde karşılandığını belirtmiştir. Yumuş & Toptaş (2011), Şahin (2014) ve Yıldız'ın (2010) yapmış olduğu çalışmalarda da BİLSEM'lerin sosyal ve iletişim becerilerinin gelişmesinde öğrencilere katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, BİLSEM öğrenim ortamlarının zengin araç-gereçlerle donatılmış olduğunu düşünmektedirler. Benzer şekilde Yıldız (2010) ve Karataş (2013)'ün çalışmalarında, BİLSEM'lerin fiziki alt yapı ve donanımıyla ilgili sorunlara ilişkin öğrencilerin olumlu görüş bildirdiği görülmüştür. Bu sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin programlardan beklentilerinin karşılandığı ifade edilebilir.

Öğrencilerin programlardan beklentilerinin karşılanma durumuna ilişkin görüşleri ele alındığında, beklentilerinin çoğunlukla karşılandığı görülmektedir. Bunlar, ilgi alanlarına göre

etkinlikler, akademik başarıya katkı sağlaması, iletişim becerilerini geliştirmesi, sosyal etkinlikler, kalabalık olmayan gruplar, zengin donanım ve bilimsel çalışmalar şeklinde sıralanmaktadır. Öğrenci beklentilerinin karşılanmadığı durumlar ise proje çalışmaları ve sağlıklı öğrenme ortamı olmuştur. Nitekim Tanık-Önal (2017) yürüttüğü araştırmada, öğrencilerin proje gibi uygulamalara aktif olarak katılmak istediklerini ve kendi ilgi alanlarında öğrenme deneyimlerinde bulunmayı tercih ettikleri bulgusuna ulaşmıştır. Bu bakımdan etkinliklerin proje temelli gerçekleştirilmesi, öğrencilerin aktif katılımını ve ilgi alanlarına yönelik eğitim almalarını destekleyecek bir durum olduğu söylenebilir.

Öğretmenler BİLSEM programlarından beklentilerini öğrenciler ve uygulama açısından ele almıştır. Uygulamaya yönelik beklentiler zengin donanım, zengin içerik, proje tabanlı eğitim ve ihtiyaca yönelik olmasıdır. Zenginleştirme pek çok eğitim modelinde yer alan temel bir farklılaştırma stratejisidir. İçeriği zenginleştirme, eğitim programında öğrenciye verilmek istenen konular öğrencinin ilgi alanını geliştirmek için genişletilebilir ya da öğrencinin ilgili olduğu alanda derinlemesine çalışmak için içerik o alandaki detaylarla yoğunlaştırılabilir (MEB, 2019). BİLSEM programlarının özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak üst düzey eğitim içeriklerini içermesi gerektiği göz önünde bulundurulursa bu konuda bazı eksikliklerin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin BİLSEM programlarından beklentilerinin bir bölümü de öğrencilere yönelik beklentilerdir. Öğretmenler, programların öğrencilerin seviyesine uygun olmasını, onların yeteneklerini geliştirmesini, öğrencilere 21. yy becerilerini (eleştirel düşünme, girişimcilik, problem çözme ve yaratıcılık) kazandırmasını beklemektedir.

Beklentilerinin karşılanma durumu ele alındığında programların, öğrencilerin yeteneklerini ve yaratıcılık becerilerini geliştirmesi ve zengin içerik beklentilerinin karşılandığı tespit edilmiştir. Öte yandan öğrenci seviyesine uygun olma, 21. yy becerileri kazandırma, öğrencilerin yeteneklerini geliştirme ve zengin donanım konularında beklentiler karşılanmamıştır. Nitekim Yıldız (2010) çalışmasında BİLSEM'in, öğrencilere yeteneklerini ve yaratıcılıklarını erken yaşta fark etmesine ve öğrencilerin iletişim becerilerinin, problem çözme becerilerinin, yaratıcı düşünce becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bakımdan Yıldız'ın (2010) elde ettiği sonuçlarla mevcut çalışmanın sonuçları benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Öğretmenler programların zengin donanıma sahip olması ve ihtiyaca yönelik olmasını beklentisinde oldukları ve bu beklentilerinin karşılanmadığını dile getirmiştir. BİLSEM'lerde ki fiziksel donanım koşullarının yeterli olmadığına ilişkin benzer bulgulara sahip çalışmalar (Güler, 2015; Satır, 2018; Sezginsoy, 2007; Yumuş, 2011) mevcut çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu sonucu destekler nitelikte bir bulguya da Şenol'un (2011) araştırmasında rastlanmıştır. Şenol (2011) çalışmasında, Bilim ve Sanat Merkezlerinin fiziki ortam şartları ile ilgili öğretmenlerin sorunlarla karşılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda BİLSEM'lerin özel yetenekli öğrencilerin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda zengin araç-gereçlerle donatılması gerektiği ifade edilebilir.

Velilerin, BİLSEM programlarından beklentilerine ilişkin görüşlerinin oldukça yoğun olduğu görülmüştür. Beklentilerin öğrencilerin akademik gelişimlerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Akademik gelişime yönelik beklentiler, bilimsel çalışmalar, yetenekleri geliştirme, öğretim ihtiyaçlarının karşılanması, uygulamaya dayalı etkinlikler, nitelikli eğitim hizmeti gibi başlıklar altında toplanmıştır. Benzer bir çalışmada (Saritaş vd., 2019) BİLSEM programlarının, çocukların yaratıcılıklarını

geliştirebilecek farklı etkinlikler içermesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde Karataş (2011) çalışmasında velilerin, uygulanan programların öğrenci potansiyeline göre belirlenmediğini ve uygulanan öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hazırlanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda BİLSEM’de sunulan içeriklerin özel yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve yaratıcılıklarını geliştirecek şekilde hazırlanması gerektiği sonucu çıkarılabilir. Nitekim Ataman (2004) özel yetenekli çocukların olağan çocuklardan farklılık gösteren çocuklar olduğunu ve bu farklılıklarına uygun olarak öğrencilere sahip oldukları yetenek düzeylerine uygun, ilgi alanlarını ve yaratıcılıklarını geliştirici eğitim vermek gerektiğini dile getirmiştir. Bunların yanı sıra veliler, öğrencilerin uzman kişilerle bir araya gelebilmeleri ve iletişim becerilerini geliştirmeleri gibi beklentileri de dile getirmiştir.

Beklentilerin karşılanma durumları incelendiğinde velilerin büyük çoğunluğunun beklentilerinin karşılandığına ilişkin görüş bildirdiği görülmüştür. Beklentilerin karşılandığı durumlar; yetenekleri geliştirmesi, bilimsel çalışmalar, ilgi alanlarına göre etkinlikler olurken, karşılanmadığı durumlar ise nitelikli eğitim hizmeti, sanatsal beceriler kazandırması ve bilimsel çalışmalar olmuştur.

Çalışma sonuçları genel olarak ele alındığında, öğrencilerin BİLSEM programlarından beklentileri sosyal gelişim, akademik başarı ve kişisel gelişim başlıkları altında toplanırken, veli beklentileri akademik gelişim üzerine yoğunlaşmaktadır. Öğretmenlerin ise BİLSEM programlarından öğrenciye ve uygulamaya yönelik beklentileri olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenci beklentilerinin çoğunlukla karşılandığı, öğretmenlerin ise zengin içerik ve esnek program olması yönündeki beklentilerinin karşılandığı görülmüştür. Velilerin çoğunlukla öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkı sağlaması konusundaki beklentilerinin karşılandığı ancak akademik gelişimleri yönünde bazı beklentilerinin karşılanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin BİLSEM’de etkinlik ve proje temelli bir programlara katıldıkları düşünülürse, okul programlarına göre daha aktif oldukları ve ilgi alanlarına yönelik çalışmalara katılabildikleri için BİLSEM programlarından oldukça memnun oldukları ifade edilebilir. Bu sebeple beklentilerinin yüksek oranda karşılandığını dile getirmektedirler. Öğretmenler ise programların uygulayıcıları olmaları bakımından veli ve öğrencilerden farklı beklentilere sahiptir. Programların aksayan yönlerini görmeleri mümkündür. Bu doğrultuda öğretmenlerin karşılanmayan beklentilerinin dikkate alınmasının önemli olduğu söylenebilir. Veliler BİLSEM programlarının öğrencilerin akademik başarılarına katkı sağlamasını beklerken, BİLSEM’i genellikle özel kurslar benzeri bir yapı olarak değerlendirmektedir. Bunun velilerin BİLSEM’lerin kuruluş amacından yeteri kadar haberdar olmadıklarından kaynaklandığı sonucuna varılabilir.

D. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

BİLSEM programlarında yer alan içerikler, öğrenci performansları dikkate alınarak hazırlanabilir ve programlar üst düzey eğitim içeriklerini barındırabilir.

BİLSEM araç-gereç donanımının zenginleştirilmesi için özel sektör ile iş birliği projeleri geliştirilerek onlardan destek sağlanabilir.

Proje çalışmalarına destek sağlanması amacıyla TÜBİTAK projeleri için BİLSEM'ler adına daha fazla bütçe ayrılabilir.

Sosyal gelişimleri için öğrencilerin yer alacağı spor ve gezi etkinliklerinin sayısı artırılabilir.

Öğrencilerin derslere düzenli şekilde katılması için ders programları hazırlanırken öğrenci ve velilerin görüşleri alınabilir.

Programların uygulanmasında üniversite, kurum ve kuruluşlarla bilimsel, sanatsal, kültürel vb. hususlarda iş birliği yapılarak proje çalışmalarının kapsamı genişletilebilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırmada BİLSEM programları yönelik öğrenci, öğretmen ve velilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Benzer bir çalışma BİLSEM yöneticileri ile gerçekleştirilebilir.

Araştırma, Kalkınma Ajansının belirlediği TR71 bölgesinde yer alan Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir ve Kırıkkale illerinde bulunan BİLSEM'leri kapsamaktadır. Benzer bir çalışma Türkiye genelini kapsayacak şekilde yapılabilir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 01/03/2021 tarihinde alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Akarsu, F. (2004). Üstün yetenekliler. İçinde M. R., Şirin, A., Kulaksızoğlu & A. E., Bilgili (Eds.). *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı* (ss. 127-154). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akın, G. (2018). *Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde bilim ve sanat merkezlerinin etkililiği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Ataman, A. (2003). Sınıfta iletişimde karşılaşılan davranış problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 281-292.
- Bilgiç, N. (2019). *Üstün zekâlı ve yetenekli bireylerin eğitimi politikalarına yönelik nitel bir çalışma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Casanova, J. R., Almeida, L. S., Peixoto, F., Ribeiro, R. B. & Marôco, J. (2019). Academic expectations questionnaire: A proposal for a short version. *SAGE Open*, 9(1).
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). Nitel ve karma yöntem araştırmaları. İçinde M. Sever & A. Aypay (Eds.). *Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz* (ss. 400-433). Anı.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. Routledge.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Çelik-Sahin, Ç. (2014). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin bu kurumlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 101.
- Ensari, H. (2000). *21. yüzyıl okulları için toplam kalite yönetimi*. Sistem Yayıncılık.
- Eser, Y. (2011). *Bilim ve Sanat Merkezleri'nin eğitim programlarının Hammond modeliyle değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, M. (2015). *Bilim ve sanat merkezlerine ilişkin paydaşların görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karataş, H. E. (2013). *Öğretmen, anne-baba ve öğrenci görüşlerine göre bilim ve sanat merkezlerinin öğrencilerin okuldaki akademik ve sosyal-duygusal gelişimlerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kirk, J., Miller, M. L., & Miller, M. L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage.
- MEB (1991). *I. Özel eğitim konseyi, üstün yetenekli çocuklar ve eğitimleri*. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı.
- MEB (2019). *Bilim ve sanat merkezleri öğrenci tanılama kılavuzu*. [url: <https://orgm.meb.gov.tr/www/2018-2019-bilim-ve-sanat-merkezleri-ogrenci-tanilama-ve-yerlestirme-kilavuzu-yayimlandi/icerik/1121>]
- MEB (2022). *Özel Eğitim Alanı*. [url: <http://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-alani/icerik/1951>]
- National Association for Gifted Children (NAGC) (2022). *What is Giftedness?* [url: <https://www.nagc.org/resources-publications/resources/what-giftedness>]
- Öpengin, E. (2011). *Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zekâ etiketinin öğrencilerin çeşitli algıları üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarı, H. & Öğülmüş, K. (2014). Bilim ve sanat merkezlerinde (BİLSEM) karşılaşılan sorunların öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 254-265.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. & Çatalbaş, G. (2019). Velilerin gözüyle BİLSEM. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 114-133.

- Satır, A. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sezginsoy B. (2007). *Bilim ve sanat merkezi uygulamasının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri (BİLSEM örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu*. [url: http://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Ölcek_Hazırlama_Kılavuzu]
- VanTassel-Baska, J. & Stambaugh, T. (2008). Curriculum and instructional considerations in programs for the gifted. İçinde S. I. Pfeiffer (Ed.). *Handbook of Giftedness in Children* (ss. 347–365). Springer.
- Yıldırım, A. & Şimsek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5.Basım). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, H. (2010). *Üstün yeteneklilerin eğitiminde bir model olan bilim ve sanat merkezleri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Yumuş, A. (2011). *Bilim ve sanat merkezlerinin amacına uygun işleyişinin merkez öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, H.S. (2012). Üstün yetenekli çocukların sanat tarihi alanında gerçekleştirdikleri müze gezisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 63-101.

